

Lausunnon antaminen sosiaali- ja terveysministeriölle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

VN/14098/2024

Yksityisen palveluntuottajan alihankinta

Vaikka alihankintaketjun laajeneminen tarkoittaa jonkin verran lisätyötä valvonnan näkökulmasta, kannattaa hyvinvointialue alihankintaketjun laajentamista sekä prosenttihaarukasta luopumista.

Hyvinvointialueen järjestämisvastuun ja sen mukaisen palveluntuottajan valvonnan näkökulmasta alihankintaketjun laajeneminen sekä ostopalveluntuottajan osaamisen ja henkilöstön omavalvontakyvykkyyden arviointi saattavat vaikeuttaa tosiasiallisen valvonnan toteuttamista.

Tämä johtuu siitä, että laajeneva alihankintaketju lisää valvonnan monimutkaisuutta. Lisäksi alihankkijoiden valvonta ja ohjausvelvoite lisäävät palveluntuottajan tarvetta lisäresursseihin ja asiantuntemukseen valvonnan toteuttamiseksi. Tämä voi vaikuttaa palvelun hinnoitteluun, mutta edistää asiakas- ja potilasturvallisuutta, varsinkin silloin kun kyseessä on laajat alihankkijaketjut.

Alihankintaketjun laajentaminen parantaa pk-yritysten toimitusvarmuutta ja voi madaltaa uusien pienempien yritysten markkinoille tulon kynnystä mikä edelleen edistää markkinoiden toimivuutta ja tätä kautta järjestämisen kustannustehokkuutta.

Hyvinvointialue pitää tärkeänä, että lakiin sisällytetään edellytys siitä, että alihankkijan edelleen ketjuttaminen edellyttää tästä sopimista sekä

hyvinvointialueen ja ostopalveluntuottajan välisessä sopimuksessa että ostopalveluntuottajan ja alihankkijan välisessä sopimuksessa.

Lisäksi hyvinvointialue pitää tärkeänä, että ehdotuksen perusteella hyvinvointialueille jäisi kuitenkin mahdollisuus halutessaan kieltää alihankinnan ketjuttaminen.

Hyvinvointialue toteaa, että ehdotetun lain 17 a §:n 2 mom. viimeinen virke "Yksityinen palvelu vastaa alihankkijan ja alihankkijalle palveluntuottajan yksittäiselle asiakkaalle antamasta palvelusta" on epäselvä. Hyvinvointialue pitää tärkeänä, että momentissa korostetaan yksityisen palveluntuottajan kokonaisvastuuta palvelusta käyttäessään ja ketjuttaessaan alihankintaa, kuten hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu sivulla 9. Ehdotetun momentin tekstiä on tärkeää täsmentää vastaavasti.

Investointisuunnitelmien ohjaus

Alueiden valtakunnallisten tavoitteiden osalta on hiljattain toteutettu lausuntokierros, jossa hyvinvointialue nosti esille useita epäkohtia tavoitteisiin liitettävissä mittareissa. Tavoitteet ja mittarit tulee asettaa ennen kuin niiden perusteella voidaan muuttaa investointisuunnitelmien hyväksymisen prosessia. Hyvinvointialue pitää erittäin tärkeänä, että valtion ohjauksen kehittäminen ei lisää hallinnollista taakkaa alueilla.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue on antanut lausunnon luonnoksesta hyvinvointialueiden tehtäviä koskeviksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi vuosille 2025–2029 (VN/20544/2024). Lausunnossa hyvinvointialue kommentoi yleisellä tasolla, että esitetyt tavoitteet on muotoiltu melko laajasti, ja että tavoitteisiin liitetyt mittareita on kokonaisuutena runsas määrä. Koska esityksessä mittareiden tavoitetasoa ei ollut määritelty, on myös mittarin käytön mielekkyyttä haastavaa arvioida.

Lakiin on kirjattu itsehallinnollisille hyvinvointialueille järjestämisvastuu palveluista. Alueiden tehtäviin liittyvissä valtakunnallisissa tavoitteissa tulisi keskittyä tuotoksiin eli asukkaiden palvelujen paranemiseen, ei palvelujen järjestämisen operatiivisiin valintoihin tai toimintamalleihin. Hyvinvointialueen tulee itse voida arvioida parhaat tavat päästä asetettuihin tavoitteisiin.

Yleisesti hyvinvointialueen tulee tosiasiallisesti voida vaikuttaa toimintansa seurantaan käytettävien mittareiden tuloksiin omalla toiminnallaan. Esityksen mukaisissa mittareissa on mukana muuttujia, joihin hyvinvointialueella on osittaisia tai vain vähäisiä vaikutusmahdollisuuksia.

Valtakunnallisten tavoitteiden taso on erilainen kuin investointisuunnitelman, jossa on kyse operatiivisen toiminnan järjestämiseen liittyvistä investoinneista. Ei-sitovat strategiset valtakunnalliset tavoitteet eivät voi vaikuttaa sitovasti operatiiviseen investointisuunnitelmaan.

Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon seuranta ja arviointi

Hyvinvointialue ei kannata esityksen mukaista raportointivelvoitetta, joka lisäisi hyvinvointialueen raportointityötä, todennäköisesti ilman merkittäviä positiivisia vaikutuksia henkilöstön tai asukkaiden palvelujen tilanteeseen. Hyvinvointialue seuraa jo nykyisellään henkilöstön tilannetta osana palvelutuotannon johtamista. Valtion ohjaksen tulisi keskittyä tuotoksiin eli asukkaiden palvelujen paranemiseen, ei palvelujen järjestämisen operatiivisiin valintoihin tai toimintamalleihin.

Omaan henkilöstöön kohdistuvan raportointivelvollisuuden lisäksi yksityisten palveluntuottajien osalta henkilöstömäärä, joka tuottaa palvelua hyvinvointialueelle, on karkean arvion mukaan reilusti yli kymmentuhatta. Pelkästään palveluntuottajien kanssa solmittuja sopimuksia, joiden perusteella hyvinvointialueelle tuotetaan sosiaali- ja terveyspalveluja, on yli 1200 ja

yksittäiset sopimukset voivat koskea useita palveluja, kuten esimerkiksi useampia asumisyksiköitä.

Myös yksityiset palveluntuottajat tuovat usein esiin raskaiden raportointivelvoitteiden vaikutuksen toiminnan sujuvuuteen, työajan kohdentumisen hallinnolliseen työhön asiakastyön sijasta sekä raportointivelvoitteiden kustannuksia nostavaan vaikutukseen. Osalla palveluntuottajista voi olla haasteita tarkkojen henkilöstöä koskevien tietojen toimittamisessa johtuen esimerkiksi manuaalisen työn määrästä.

Hyvinvointialue huomauttaa, että Valvira ylläpitää jo nyt Soteri-palveluntuottajarekisteriä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilörekisterien julkista tietopalvelua, joihin ehdotettujen tietojen yhdistäminen voisi olla lisäarvoa tuottavaa.

Hyvinvointialue pyytääkin täsmentämään ja rajaamaan §:n 29 seurantavelvoitetta sekä ehdottaa, että kansallinen viranomainen kerää tarvittavat tiedot suoraan yksityisiltä palveluntuottajilta ja antaa tiedot hyvinvointialueiden käytettäväksi.

Sosiaalihuoltolain nojalla annettavan päätöksen oikaisuvaatimusmenettely

Hyvinvointialue ei kannata esitettyä muutosta sosiaalihuoltolakiin. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan kyse ei ole tekniluonteisesta virheestä lainsäädännössä. Lain nykyisen sanamuodon mukaan hyvinvointialue voi päättää, kuka on oikaisuvaatimuksen käsittelevä viranomainen. Tämä on tarkoituksenmukainen lainkirjaus jatkossakin. Nyt esitetty muutos rajaisi hyvinvointialueiden itsehallintoa.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue lausui vastaavasta asiasta jo elokuussa vuonna 2024 osana sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntöä luonnoksesta

hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain 22 §:n ja sosiaalihuoltolain 50 §:n muuttamisesta (VN/15547/2024). Esitysluonnoksessa ei ole arvioitu vaikutuksia tämänhetkiseen sosiaalihuoltolain mukaiseen oikaisuvaatimusmenettelyyn, joka on ollut käytössä osassa hyvinvointialueita hyvin kokemuksiin jo yli 2 vuotta.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevassa lainsäädännössä viitataan systemaattisesti hyvinvointialueeseen monijäsenisen toimielimen sijaan. Hyvinvointialueilla tulee olla jatkossakin mahdollisuus päättää, ratkaistaanko yksilöön liittyvät muutoksenhakuasiat viranhaltijan toimesta vai monijäsenisessä toimielimessä.

Esityksen vaikutustenarviointi ja perustelu näyttäytyvät puutteellisina. Esimerkiksi nykytilaa ei ole arvioitu lainkaan, eikä vertailua muiden viranomaisten ratkaisuväliltään vastaavatyypisissä asiakokonaisuuksissa (esim. Kelan perustoimeentuloratkaisuasiat) ole tehty. Esimerkiksi Kelassa ei ole luottamushenkilöistä koostuvaa toimielintä käsittelemässä perustoimeentulotuen oikaisuvaatimuksia.

Hyvinvointialue katsoo, että jatkossakin hyvinvointialueella tulee olla päätösvalta sen osalta, järjestetäänkö oikaisuvaatimusten käsittely joko monijäsenisessä toimielimessä vai viranhaltijatyönä.

Oikaisuvaatimuksen käsittely tulisi olla hallintolain mukaan nopeaa menettelyä, jossa päätös voidaan itseoikaisun tapaan arvioida uudelleen ja mahdollisesti korjata, mikäli siinä huomataan virhe. Viranhaltijakäsittelyn prosessi takaa asiakkaan yhdenmukaisen kohtelun ja oikeusturvan toteutumisen. Lisäksi prosessin arvioidaan nopeuttavan oikaisuvaatimusten käsittelyä, koska tällöin asian käsittely ei olisi sidottu toimielimen kokousaikatauluihin.

Hallituksen esityksessä mainitaan vaihtoehtoisena toteuttamisvaihtoehtona, että "Sosiaalihuoltolain oikaisuvaatimussäädännöstä voitaisiin vaihtoehtoisesti muuttaa

myös siten, että nykyinen sääntely säilyisi, mutta sitä täydennettäisiin niin, että oikaisuvaatimuksen käsittelijän tulee olla eri kuin alkuperäisen päätöksen tehnyt viranhaltija.” Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue puoltaa edellä kuvattua toteuttamisvaihtoehtoa, jossa nykyinen sääntely säilyisi, ja lakiin tarkennettaisiin, että oikaisuvaatimuksen käsittelijän tulee olla eri kuin alkuperäisen päätöksen tehnyt viranhaltija. Tarkennus vastaisi nykykäytäntöä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan oikaisuvaatimuksen käsittelijän tulee olla eri kuin alkuperäisen päätöksen tehnyt viranhaltija.

PL 33, 02033 LÄNSI-UUDENMAAN HYVINVOINTIALUE

PB 33, 02033 VÄSTRA NYLANDS VÄLFÄRDSOMRÅDE

luvn.fi